

KASTEEL d'URSEL MAGAZINE

Driemaandelijkse uitgave van de Provincie Antwerpen/Kasteel d'Ursel, Hingene | 9de jaargang # 35 | augustus–september–oktober 2013

VROUWEN MET STIJL

PROVINCIE
ANTWERPEN

Foto: © Stefan Dewickere

Kiemen en vruchten

Om nieuw leven te brengen in een historisch kasteel is inspiratie nodig, veel inspiratie. Houd daarom steeds je ogen en oren open, op zoek naar een inval. Bijna elk uniek idee kan achteraf worden herleid tot een toevallige ontmoeting, een kort artikel in de krant, een onverwachte samenloop van omstandigheden. Nadien is het zaak om die kiem te koesteren en zachtjes te laten groeien, tot het – soms vele jaren later – tijd is om de vruchten te plukken. Zo is het ook met de tentoonstelling 'Vrouwen met stijl' gegaan. Al in de onderzoeksfase die voorafging aan de restauratie bleek dat er eind negentiende, begin twintigste eeuw een artistieke hertogin, Antonine de Mun, in het kasteel had gewoond. Bij contacten met de familie d'Ursel kregen we af en toe een origineel werk te zien en toen de hertog in 2009 vele familiestukken in bruikleen gaf, bleken er ook heel wat werken van Antonine bij te zijn. Katlijne Van der Stighelen, professor Kunstwetenschappen

aan de KU Leuven, kwam een kijkje nemen en enkele maanden later verscheen er een studente ten tonele. Wendy Wiertz wilde zich zowel voor haar bachelor- als haar masterthesis toeleggen op het oeuvre van Antonine de Mun. Twee jaar en vele bezoeken aan adellijke privécollecties later studeerde ze af met grootst onderscheiding. Toen was het tijd om de vruchten te plukken. Wendy Wiertz werd geëngageerd als curator van de tentoonstelling, auteur van de historische publicatie en organisator van het bijhorende symposium. Aan de vele afstammelingen van Antonine werd gevraagd of ze stukken in bruikleen wilden geven. Voor groepen werd een verrukkelijke afternoon tea gezet. Tientallen schilderijen, aquarellen en tekeningen werden naar Hingene gebracht, gefotografeerd en gepresenteerd in de kamers van het kasteel ... waar je ze vanaf 22 september kan komen bewonderen!

LUK LEMMENS
gedeputeerde voor cultuur

KOEN DE VLIAGER-DE WILDE
beheerder kasteel d'Ursel

COLOFON Kasteel d'Ursel
Wolfgang d'Urselstraat 9
2880 Hingene
www.kasteeldursel.be
T 03 820 60 11
info@kasteeldursel.provant.be
IBAN BE54091018504797
BIC GKCCBEBB

Het magazine van het Kasteel d'Ursel is een uitgave van de deputatie van de provincieraad van Antwerpen:
Cathy Berx, gouverneur-voorzitter,
Luk Lemmens, Ludwig Caluwé,
Inga Verhaert, Bruno Peeters,
Peter Bellens en Rik Röttger, leden
en
Danny Toelen, provinciegriffier.

Jaargang 9, nummer 35,
augustus–september–oktober 2013

Redactie: Veerle Moens en Koen De Vlieger-De Wilde,
met medewerking van Wim Mertens,
Elise Simoens, Frieda Sorber en Wendy Wiertz.

Vormgeving: Frederik Hulstaert

Druk: Drukkerij De Bie, Duffel

Oplage: 5000 exemplaren

Dit magazine werd gedrukt op milieuvriendelijk papier en verpakt in milieuvriendelijke folie.

ISSN 1781-4464

KASTEEL d'URSEL MAGAZINE

Gratis magazine

Wil je het magazine van kasteel d'Ursel thuis ontvangen? Bezorg ons dan je adresgegevens. Alle nummers zijn ook terug te vinden op de website.

Nieuwsbrief

Wil je nog beter geïnformeerd zijn over het reilen en zeilen binnen het kasteel? Schrijf je dan via de website gratis in op de e-nieuwsbrief.

Kasteelheer voor één dag

Het kasteel kan gehuurd worden voor recepties, seminaries, ontvangsten, diners, ... Voor meer info, de huurovereenkomst en een aanvraagformulier kan je ons bellen of surfen naar de website.

Honorine de Hornes op citytrip

In 2013 bestaat de Antwerpse Academie precies 350 jaar. Op 6 juli 1663 verleende Philips IV de Antwerpse Sint-Lucasgilde de toelating een 'openbare en vrije Academie' op te richten. Het initiatief kwam van de schilder David Teniers de Jonge, telg van een Antwerpse kunstenaarsfamilie, die daarmee hoopte zijn stad opnieuw op de kaart van de internationale kunst te zetten. Een jaar later is de school een feit. Dat maakt de Academie de vierde oudste kunstacademie ter wereld (na Firenze, Rome en Parijs) en de oudste van de Lage Landen.

Om deze uitzonderlijke verjaardag te vieren, organiseren tal van partners een uitgebreid feestprogramma: 'Happy Birthday Dear Academy!' De tentoonstelling '350 jaar academie' in het MAS is een van de blikvangers. Veteranen als Jacob Jordaens, David II Teniers, Vincent Van Gogh en Laurens Alma Tadema treden er in dialoog met recentere oud-studenten als Panamarenko, Fred Bervoets en Anne-Mie Van Kerckhoven. Een creatieve reconstructie van de 17de-eeuwse pronkzaal van de Academie neemt de bezoeker mee naar het prille begin. Verderop tekenen de huidige Academiestudenten live naar levend model. En daar tussenin toont een Golden Wall het beste van het beste uit 350 jaar Antwerpse kunst. Hoogtepunten uit de collectie van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten worden aangevuld met topstukken van (inter)nationale bruikleengevers.

Ook het kasteel geeft een van zijn absolute topstukken in bruikleen: het levensgrote portret van Honorine de Hornes (1637–1694), echtgenote van graaf François d'Ursel (1626–1696). Het werd in 1662 geschilderd door Justus van Egmont, een leerling van Rubens, maar ook van de Academie. In 1897 leende de familie d'Ursel het portret uit voor een tentoonstelling in Brussel. Het was er helemaal op haar plaats, naast verschillende andere portretten uit adellijke collecties van – onder andere – Rubens en Van Dyck. Dat was vermoedelijk de enige keer in bijna 350 jaar dat het brede publiek Honorine te zien kreeg.

Sinds 2009 hangt het staatsieportret in de vestibule van het kasteel, nadat het voor onbepaalde tijd in bruikleen werd gegeven door de huidige hertog d'Ursel. Hij gaf ook zijn toelating voor een uitstap naar Antwerpen en zo komt het dat Honorine de Hornes dit najaar opnieuw zal pronken op de Golden Wall van een prestigieuze tentoonstelling. Haar lege plaats in de vestibule zal tijdelijk worden ingenomen door het portret van haar achterachterachterkleinzoon Leon d'Ursel.

Happy Birthday Dear Academy!,
van 8 september 2013 tot 26 januari 2014
in het MAS | Museum aan de Stroom in Antwerpen.

© Stefan Dewickere

Van het kasteel naar het dorp en weer terug

Eind mei kregen we een vriendelijke mail van Denis Van Cauter uit Breendonk: 'Ik bezit een herdenkingsmedaille aan de blijde intrede van graaf Robert d'Ursel en zijn echtgenote Sabine Franquet de Franqueville op 29 juni 1898 en het daarop aansluitend dankfeest op 6 september 1899. We zijn bereid deze eventueel te schenken aan het kasteel.' Het was inderdaad gebruikelijk dat elke graaf of hertog na zijn huwelijk feestelijk werd ontvangen met een indrukwekkende praalstoet. Een jaar later gaf de hertog een dankfeest met banketten, volksspelen en muziek. Op dat moment kreeg elk van de deelnemers aan de stoet van het vorige jaar ook een herdenkingsmedaille uit handen van de hertog.

Denis Van Cauter: 'De medaille was in het bezit van een neef van mij, Frans Lambert uit Malderen, en ze is vermoedelijk geschonken aan onze grootvader, Dionysius Paredaens (1868–1948). Hij was een boerenzoon, geboren en getogen

in Wintam. Mogelijk was hij lid van een Wintamse vereniging die meeliiep in de stoet, zoals de fanfare Sinte-Margaretha, de zangmaatschappij 'Vrede Best' of de vrijwilligere pompiers. Of misschien maakte hij deel uit van een van de groepen die mythologische, historische en ambachtelijke taferelen uitbeeldden. Wat we wel zeker weten, is dat zijn zoon Johannes Paredaens (1913–1987) meegelopen heeft in de stoet van 1923, die werd georganiseerd bij het huwelijk van de volgende hertog d'Ursel, Henri. Net zoals een heleboel andere dorpskinderen was hij toen een Cupido'. Hoewel er elke keer honderden mensen deelnamen aan de stoeten en er dus ook honderden medailles werden uitgedeeld, zijn ze vandaag relatief zeldzaam. Er bevond zich nog geen exemplaar in de collectie van het kasteel en de schenking van Frans Lambert en Denis Van Cauter werd dan ook in dank aanvaard!

TENTOONSTELLING

VROUWEN
Vier penseelprinsessen
in Hingene
MET
STIJL

Van 22 september tot en met 24 november presenteert de tentoonstelling 'Vrouwen met stijl' het werk van vier adellijke amateurschilderessen. Met een uitzonderlijke fijngevoeligheid legden deze penseelprinsessen hun leefwereld vast. Ze waren even getalenteerd als menig professioneel kunstenaar, maar beoefenden hun kunst louter uit liefhebberij.

Pauline de Ludre-Frolois, *Portret van Robert, hertog d'Ursel (1873–1955) als jonge Hercules*, aquarelverf op papier, ca. 1877

De centrale figuur is Antonine de Mun, hertogin d'Ursel. Verder komen ook haar grootmoeder Emilie, haar moeder Pauline en haar dochter Henriette – alias Riri – aan bod. Samen omvatten ze de periode van Napoleon tot na de Eerste Wereldoorlog. Tientallen aquarellen, tekeningen en olieverfschilderijen van hun hand bleven bewaard in adellijke priveverzamelingen. Nu worden ze voor het eerst samen gebracht. Net als muziek en dans hoorden ook tekenen en schilderen tot een goede, adellijke opvoeding. Dat gold natuurlijk bij uitstek voor de koninklijke familie. De tentoonstelling opent met werk van de drie eerste Belgische koninginnen. Naast tekenalbums en schilderijen van Louise-Marie en Marie-Henriette, prijkt er een borstbeeld dat koningin Elisabeth maakte van haar kleinzoon, de huidige koning Albert II.

Penseelprinsessen

Op een mooie septemberdag in 1804 zat Emilie, de jongere zus van de hertog d'Ursel, in het park het perspectief van het kasteel te tekenen. Precies op dat moment deed de Franse markies Claude-Adrien de Mun haar een huwelijksaanzoek. Volgens zijn dagboek keek ze even op en zei ze zachtjes ja. Emilie werd markiezin de Mun en verhuisde mee naar Frankrijk.

Hun zoon Adrien huwde met Pauline de Ludre-Frolois. Net zoals haar schoonmoeder Emilie portretteerde ze vooral haar familie. Zo schilderde ze haar kleinzoon als jonge Hercules, gewapend met pijl en boog en gekleed in een leeuwenvel. Ook haar oudste dochter Antonine de Mun poseerde fier in haar allereerste baljurk. Antonine erfde duidelijk het artistieke talent van haar moeder en haar grootmoeder. Na haar huwelijk met Joseph d'Ursel liet hij in het park van Hingene zelfs een heus schildersatelier voor haar bouwen. Ook haar dochter Riri kreeg een stevige artistieke vorming. Ze maakte tientallen aquarellen en olieverfschilderijen, waaronder enkel pareltjes van het interieur in Hingene.

Facebook anno 1890

De penseelprinsessen zochten hun modellen vooral in familiekring. Kinderen of kleinkinderen, zussen of schoonbroers, ouders of oude tantes: allemaal werden ze vereeuwigd. Ook de bedienden waren dikwijls een 'gewillig' slachtoffer. Soms kopieerden de dames een oud familieportret en vervingen ze de gezichten door die van hun verwanten. Blikvanger in de tentoonstelling zijn de tekenalbums van Antonine de Mun.

Gedurende vijftig jaar documenteerde ze daarin het dagelijks leven van haar kinderen: hun eerste stapjes, hun bezigheden, hun huisdieren. Het lijken wel foto's die een moeder vandaag ongetwijfeld op haar Facebookpagina zou plaatsen ...

Van dorpsprocessie tot Parijse salon

De adellijke dames werden niet alleen opgeleid door hun moeders, maar ook door professionele kunstenaars. Daardoor zijn hun schilderijen en tekeningen van een hoog technisch niveau. Ze werden regelmatig opgenomen in prestigieuze tentoonstellingen, zoals de Parijse Salon of de *Expositions des Beaux-Arts* in Brussel. Een heel andere bestemming kenden de schilderijen die Antonine en Riri maakten van Jeruzalem en het kindje Jezus. Ze waren bedoeld voor het rustaltaar dat bij processies werd opgesteld in het kasteelpark. Zo kon het hele dorp zien dat de kasteelbewoonsters minstens even devoot als artistiek waren.

Henriette d'Ursel, *De vestibule van het kasteel van Hingene*, aquarelverf op papier, 1929

Antonine de Mun, Henriette d'Ursel, Joseph d'Ursel, Antoine Boulard en Cécile Douard, *Kamerscherm met de familiale eigendommen*, olieverf op goudleer en hout, 1885–1911

Een uitzonderlijk kamerscherm

Het pronkstuk van de tentoonstelling is een kamerscherm waarop de belangrijkste plekken in het leven van Antonine de Mun, hertogin d'Ursel, te zien zijn. Tussen 1885 en 1911 werd het geschilderd door Antonine, haar echtgenoot Joseph, hun dochter Riri en twee bevriende professionele kunstenaars. Het eerste paneel toont het hotel d'Ursel, de Brusselse stadsresidentie. De volgende twee panelen zijn gewijd aan Lumigny, het voorouderlijke kasteel van Antonine. Dan volgen twee panelen over het kasteel van Hingene. Uiterst rechts is het Ardense landschap rond het kasteel van Durbuy geschilderd, waar de familie d'Ursel graag ging jagen.

Afternoon tea

Na een rondleiding met gids kan je in de spiegelzaal genieten van een afternoon tea. We serveren je scones, hartige sandwiches, koekjes, cupcakes en de fijnste theesoorten. Op zondagnamiddag kunnen individuele bezoekers kiezen uit een mooie selectie taarten en gebak. Wie geen deel uitmaakt van een groep en de afternoon tea toch wil proeven, is van harte welkom op Wapenstilstandsdag 11 november (zie 'Praktisch').

Publicatie

Naar aanleiding van de tentoonstelling verschijnt er opnieuw een historische publicatie. In een rijk geïllustreerd boek vertelt curator Wendy Wiertz het fascinerende verhaal van vier kunstzinnige vrouwen. Ze is gespecialiseerd in negentiende-eeuwse adellijke kunstenaressen en maakte eerder al een verhandeling over het oeuvre van Antonine de Mun bij prof. dr. Katlijne Van der Stighelen. Momenteel is Wendy Wiertz als assistente verbonden aan de faculteit Kunstwetenschappen van de KU Leuven.

Het boek *Vrouwen met stijl. Vier penseelprinsessen in Hingene* kost 10 euro en is vanaf 22 september verkrijgbaar in het kasteel.

PRAKTISCH

Individuele bezoekers

Elke zondagnamiddag van 13 tot 17 uur
Toegang kasteel 7 euro pp.,
kinderen tot 12 jaar gratis

Op maandag 11 november is de tentoonstelling uitzonderlijk open van 13 tot 17 uur. Bovendien kan je op die dag ook individueel reserveren voor een afternoon tea om 13.30, 15 of 16.30 uur. Afhankelijk van je keuze kan je de tentoonstelling voordien of nadien bezoeken.

Reserveer nu al via
info@kasteeldursel.provant.be
of 03 820 60 11.

De totale prijs voor de tentoonstelling en de afternoon tea bedraagt 22 euro pp. Wees er snel bij, want het aantal plaatsen is beperkt!

Groepsarrangementen

Groepsbezoeken zijn mogelijk op
weekdagen tussen 10 en 18 uur

Toegang kasteel 7 euro pp.

Gids kasteel 50 euro per gids
(max. 15 personen per gids)
Glas cava 4 euro pp.
Enkel koffie/thee 2,80 euro pp.

Afternoon tea 15 euro pp.

Reserveren kan via het formulier op
www.kasteeldursel.be. Voor meer
informatie of voor een programma
op maat kan je terecht op
info@kasteeldursel.provant.be
of 03 820 60 11.

Nocturne

Op donderdag 10 oktober om 19.30 uur geeft Wendy Wiertz, de curator van de tentoonstelling, een uitgebreide inleiding in de vestibule van het kasteel. Nadien krijg je de kans om de tentoonstelling te bezoeken. De avond wordt afgesloten met een receptie in de spiegelzaal.

Toegang 10 euro
(lezing, tentoonstelling en receptie)

Reservatie via
info@kasteeldursel.provant.be
of 03 820 60 11

WENSEN MET STIJL

Ben je op zoek naar stijlvolle wenskaarten? Dan heb je geluk! We selecteerden negen schitterende tekeningen uit de albums van Antonine de Mun. Je vindt ze allemaal op www.kasteeldursel.be.

De kaarten kosten 2 euro per stuk (inclusief omslag). Je kan ze nu al bestellen via de website en vanaf september zijn ze te koop in het kasteel.

*En vois Pauline, que j'ai pensée aussi aux fourtonnelles
je leur ai apporté mon dessert. C'est un peu que les graines!
Nous l'autier 1888.*

*Plus est des sœurs de partie dans des bois de ma mère Olga in l'ann
fille d'Annie et de l'homme d'unigny qu'est 1892.*

*Attende
2001 1874*

EEN HOBBY VOOR VROUWEN MET STIJL

In 1971 stelde de Amerikaanse kunsthistorica Linda Nochlin de vraag: 'Why have there been no great women artists?' Tot dat moment was er in de kunstgeschiedenis nauwelijks aandacht voor vrouwelijke kunstenaars. De beeldende kunsten leken haast gedomineerd door mannen. Iedereen kent wel Rubens, Michelangelo en Van Gogh, maar daarnaast hanteerden ook veel vrouwen potlood en penseel. Hoewel een aantal kunstenaressen tijdens hun leven beroemd waren, raakten de meesten na hun dood vergeten. Hun oeuvre verdween in privécollecties en museumdepots. Na het artikel van Nochlin en onder invloed van het feminisme barstte een onderzoeksgolf los, op zoek naar 'vergeten kunstenaressen.' Het leven en oeuvre van

veel artistieke vrouwen werd herontdekt. Sommigen onder hen waren professionele kunstenaars die leefden van de verkoop van hun kunstwerken. Velen waren echter amateurkunstenaressen, die geen geld verdienden met hun artistieke activiteiten.

In de 19de eeuw hadden adellijke jongens en meisjes een ander levensdoel. Als ze opgroeiden, bereidden de jongens zich voor op een ambt in de politiek, de diplomatie of het leger. Meisjes werden daarentegen klaargestoomd voor hun rol als echtgenote en moeder. Om een prestigieus huwelijk af te sluiten, hielp het om knap, rijk en van adel te zijn. Bovendien was een jongedame nog aantrekkelijker als ze een talent voor kunst had. Ieder

meisje moest leren tekenen, schilderen, musiceren, dansen en borduren, ook al had ze er een hekel aan of bakte ze er niets van. Daarom stopten sommigen meteen ermee na hun huwelijk, als het doel bereikt was. Anderen bleven het hun hele leven lang doen.

Hoewel de meisjes uit de hogere klassen dus een zeer artistieke opvoeding kregen, was het niet de bedoeling dat ze een professionele carrière als kunstenaar zouden nastreven. Toch deden een aantal van hen dat en overtraden ze zo de sociale conventies. De meesten echter beschouwden de beeldende kunsten als een vrijetijdsbesteding, die ze met familie en vriendinnen deelden. Een echte dame had immers geen

baan. Deze tekenende en schilderende amateurkunstenaressen van goede afkomst kregen de naam 'penseelprinsessen'.

Vrouwen hadden
alleen toegang tot
privéonderwijs,
want de poorten van
het officiële kunstonderwijs
bleven tot in de tweede helft
van de 19de eeuw
voor hen gesloten.

Leren tekenen en schilderen gebeurde in de 19de eeuw op verschillende manieren. Met behulp van teken- en schilderhandboeken konden de meisjes het zelf onder de knie proberen te krijgen. Ze konden ook hulp krijgen van een artistieke gouvernante of familielid bij het aanleren van de technieken. Ten slotte namen ze tegen betaling les genomen bij professionele kunstenaars. Sommige adellijke jongedames lieten beroemde artiesten aan huis komen, maar de meesten bezochten het atelier van hun leraar. Daar volgden ze gescheiden van mannelijke leerlingen les. Vrouwen hadden alleen toegang tot privéonderwijs, want de poorten van het officiële kunstonderwijs bleven tot in de tweede helft van de 19de eeuw voor hen gesloten. In de academies werd er immers ook naar mannelijk naaktmodel getekend en het zou hoogst onfatsoenlijk zijn voor een jongedame om daaraan deel te nemen.

Deze lessen waren echter nodig om het menselijk lichaam goed te leren weergeven en later grote schilderijen te maken met een historisch of religieus thema, waarop vaak grote groepen mensen voorkwamen. In de hiërarchie van de genres stonden deze stukken bovenaan. Aangezien vrouwen van deze lessen werden uitgesloten, waagden slechts weinigen zich aan deze grote kunst. Ze specialiseerden zich daarom in het maken van portretten, landschappen en stillevens of beschilderden gebruiksvoorwerpen zoals porselein. Vooral het schilderen van bloemstillevens werd aangemoedigd. De dames hoefden hiervoor niet buitenshuis te gaan en

niemand te laten poseren. Er werden ook overeenkomsten gezien tussen het delicate karakter van bloemen en dat van vrouwen.

Professionele kunstenaars hadden een eigen atelier, terwijl amateurkunstenaressen vaak in een hoekje van het salon tekenden en schilderden. Hier speelden ook de kinderen en werd het bezoek ontvangen. Om zo weinig mogelijk ruimte in te nemen, werkten veel vrouwen op kleiner formaat. Ook de keuze voor materialen zoals potlood, pastelkrijt en aquarelverf werd bepaald door het salon. De kunstwerken die hiermee werden gemaakt, hoefden niet of nauwelijks te drogen en alles kon makkelijk worden opgeruimd. Op die manier konden ze bezig zijn met kunst en tegelijkertijd deel uitmaken van het familiegebeuren. Bovendien moest olieverf eigenhandig door de gebruiker of door assistenten aangebracht worden. Dit was een tijdrovende en arbeidsintensieve klus. De bereiding van de verf, gecombineerd met de langere droogtijd, de geur en de grotere hoeveelheid benodigdheden, zorgde ervoor dat amateurkunstenaressen in de eerste helft van de negentiende eeuw vooral tekenden en aquarelleerden.

Dat veranderde na 1841, toen de Amerikaan John Goffe Rand ontdekte dat olieverf in metalen tubes kon worden bewaard. De verftube verhoogde de gebruiksvriendelijkheid van het materiaal, dat sindsdien kant en klaar kon worden gekocht. Het aantal amateurkunstenaressen dat schilderde met olieverf nam toe. Tegelijkertijd werd het mode om een volwaardig atelier te hebben en kregen meer vrouwen een eigen plek voor hun artistieke tijdverdrijf. Toch bleven er belangrijke verschillen bestaan tussen professionele en amateurkunstenaressen. Beroepskunstenaressen hoorden (een deel van) hun inkomen te halen uit de verkoop van hun kunstwerken. Hiervoor was het belangrijk dat het publiek hen leerde kennen. Daarom wilden ze hun werken zo vaak als mogelijk tonen op tentoonstellingen in binnen- en buitenland. Ze konden er prijzen winnen in verschillende categorieën en kunstcritici bespraken de getoonde werken in artikels.

Hierdoor raakten ze bekend en konden ze een netwerk opbouwen van liefhebbers en kopers. Daarom bleven beroepskunstenaressen vaak gedurende hun hele carrière trouw deelnemen aan exposities.

Dat lag anders voor amateurkunstenaressen. Zij leefden niet van de verkoop van hun kunstwerken en hoewel ze wel eens iets inzonden naar tentoonstellingen, gebeurde dit onregelmatig en vaak slechts gedurende enkele jaren. De penseelprinsessen hadden een andere bestemming voor hun tekeningen en schilderijen. Ze decoreerden er hun huis mee of gaven ze cadeau aan vrienden en familie. Ook schonken ze kunstwerken die werden verkocht ten voordele van liefdadigheidsorganisaties. Het uitoefenen van armenzorg werd immers geschikt geacht voor een dame. Zo volgden ze getrouw de regels van hun klasse en toonden ze zich echte vrouwen met stijl. ■

WENDY WIERTZ

KU Leuven

SYMPOSIUM

Aan de tentoonstelling 'Vrouwen met stijl' wordt ook een symposium gekoppeld. Op het programma staan lezingen over kunstenaressen uit de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden. Hoewel de nadruk ligt op de negentiende eeuw, komen er gevalstudies uit de vroegere eeuwen aan bod. Het volledige programma vind je op onze website.

Voor academici is dit symposium een uitnodiging om dieper in te gaan op de amateurkunsten zoals ze door vrouwen werd beleefd. Voor andere geïnteresseerden is het een hartelijke kennismaking met een wereld die vaak verscholen blijft achter professionele kunstenaars.

PRAKTISCH

Vrijdag 8 november 2013, 9.30 tot 17.30 uur

Deelname: 25 euro (inclusief tentoonstellingsbezoek, koffie, lunch en receptie)

Info en reservatie:
www.kasteeldursel.be

In 1901 schilderde Henriëtte d'Ursel – alias Riri – een dame op een chaise-longue in het kasteel. Deze vrouw met stijl werd het campagnebeeld van de tentoonstelling. Twee specialisten nemen haar – en de inrichting van haar kamer – onder de loep.

Henriëtte d'Ursel, *Portret van Sabine Franquet de Francqueville lezend in haar kamer in het kasteel van Hingene*, olieverf op doek, 1901

Een dame op een chaise-longue

De slaapkamer bevindt zich achteraan op de tweede verdieping van het kasteel. Eigenlijk was dat de verdieping waar de adellijke kinderen en de hogere bedienden, zoals de maître d'hôtel, de huisleraar of de kok, hun appartement hadden. Toch waren er ook enkele kamers voor adellijke gasten, die rijkelijker waren ingericht. In de bediendenkamers hing behangpapier, maar in deze kamer zien we textiel dat op een lijst werd gespannen en gevat in een houten lambrisering. Het was al bijna honderdvijftig jaar oud toen het een belangrijk element werd in de compositie van dit schilderij. Het is trouwens tot op vandaag, zij het deels, bewaard gebleven en zal binnen afzienbare tijd worden teruggeplaatst. De rode grond is gemaakt uit met de hand beschilderd, handgeweven katoen uit India, vooral bekend onder de naam sits. Het bloemmotief is geschilderd in de Indische traditie. Voor de gebroken witte randen is eveneens handgeweven en beschilderd Indisch katoen gebruikt, maar de bloemenranken hebben zich aangepast aan de Europese smaak. Net zoals voor porselein stuurden Europese opdrachtgevers in de 18de eeuw eigen ontwerpen naar het Verre Oosten om een persoonlijke touch te geven. Pas later zouden verfijnd katoen en porselein in Europa geproduceerd worden. De bewoonster van deze kamer heette Sabine Franquet de Francqueville (1877–1941).

In 1898 trouwde ze met Robert d'Ursel, de toekomstige hertog (1873–1955) en twee jaar later voltooidde haar schoonmoeder, Antonine de Mun, een eerste portret. Op dat pastel draagt gravin Sabine een zwarte avondjapon, met witte ruches ter hoogte van haar decolleté. Het smalle gezicht met de donkerbruine ogen is frontaal afgebeeld, terwijl het lichaam lichtjes naar rechts is gedraaid. De achtergrond werd niet verder uitgewerkt, maar gevuld met groen-grijze kleurtinten. Net zoals op het andere schilderij is het springerige haar van de gravin lichtjes opgemaakt aan weerszijden van haar hoofd en voorzien van een korte pony. Het geheel wordt bekroond door een chignon boven op het hoofd. Een kamermeisje zorgde allicht dagelijks voor dit kapsel, dat een persoonlijke aanpassing lijkt van het heersende modebeeld. Daarin zou je verwachten dat het haar rondom het hoofd breder uitstond, maar deze smallere opmaak is wel perfect afgestemd op de vorm van haar gelaat.

Haar schoonzus Riri portretteerde Sabine in 1901 op een informelere manier. De witte hemdblouse in katoen of zijde heeft een hoge kraag en mouwen met brede manchetten. Ze geeft de figuur iets jeugdigs en sportiefs. De gelijk witte rok staat wijd uit en heeft een vrij ronde plooienvaal. Vermoedelijk is de stof een natuurkleurige wol, die in schuine banen gesneden is

voor een voetvrije rok. Onzichtbaar zijn de katoenen onderrok, een onderbroek met brede pijpen, een hemd, een corset en een corsetlijfje (het zogenaamde cachecorset). Stel je bij dit corset echter geen wespentaille voor: die was gereserveerd voor meer formele kledij. Hier dient het corset enkel om het bovenlichaam te ondersteunen in een mooie, gestrekte houding. Verder draagt Sabine witte kousen, in zijde of katoen. Ze reiken tot net boven de knie en werden daar met kousenbanden opgehouden. Het lijkt alsof de gravin na een fietstocht of een wandeling in het park haar schoenen wisselde voor witte zijden muiltjes en zich neervlijde op haar chaise-longue.

De brede lage rugleuning en de volle armsteunen doen vermoeden dat deze chaise-longue uit de late 19de eeuw dateert. Typisch is de bolle, comfortabele en vrij massieve meubelopmaak. De spreij dient ter bescherming van de vaste stoffering en als modieuze versiering. Het draperen van spreien op zitmeubelen en het opvrolijken met allerlei kussens was een gangbaar gebruik in die tijd. Behalve een drukke gezelligheid leidde dit ook tot overladen interieurs waarop omstreeks 1900 meer en meer kritiek kwam. Niettemin creëerde Sabine in dit appartement voor haar nog een knusse 'volle' hoek waarin het ligbed het middelpunt vormt. Links ernaast

staat een laat-19de-eeuwse of eigentijdse étagère in een rode houtsoort, wellicht mahonie. Daarop bevinden zich behalve wat boeken of schriften ook enkele kleine sierkaders, onder meer met foto's. Ook op de commode à tombeau, met witmarmere blad en ornamenten in verguld brons, staan enkele lijsten.

Van het schilderij is niet af te lezen of deze commode effectief van omstreeks 1750–1775 dateert zoals de stijlkenmerken doen uitschijnen. Evengoed is het een kopie in Lodewijk xv–stijl uit de tweede helft van de 19de eeuw. Historische stijlen werden toen massaal gereproduceerd en in de eigentijdse interieurs geplaatst. Bovenop

de commode is een eenvoudig en ondiep rek gezet dat plaats biedt aan boeken en prullaria. Kostbare snuisterijen zijn er niet. Ook het boek dat de gravin leest heeft de typische slappe, gele papieren band van de Franse romans uit die periode. Uitgevers gingen ervan uit dat de koper zelf een boekbinder zou aanspreken voor een betere band uit leder of stof.

De witte gordijnen komen overeen met occasionele vermeldingen in boedelinventarissen van het kasteel. Daarin worden meestal weinig details over de stof gegeven: meestal blijft het vaagweg bij katoen of neteldoek. Een enkele keer worden de gordijnen beschreven als 'rideaux blanc

en coton avec tringles': witte katoenen gordijnen met roedes. Dit soort gordijnen was rond de eeuwwisseling in elk geval gebruikelijk in het kasteel: op oude foto's zijn ze te zien door openstaande ramen en ook gravin Hedwige d'Ursel, dochter van de geportretteerde, schreef in haar memoires over de gordijnen in wit neteldoek uit haar kindertijd.

De schoorsteen is afgesloten met een paneel – hetzij een geschilderd doek, hetzij een raam bespannen met textiel – om de haard aan het oog te onttrekken. Het is een gebruik dat dateert uit de 18de-eeuw toen kleinere schouwen gangbaar werden. Zulke panelen werden in de schoorsteen geplaatst tijdens de zomermaanden wanneer er niet gestookt werd. De meer gekende haardschermen daarentegen dienen in eerste instantie om de bewoners te beschermen tegen de te sterke hitte van het haardvuur. Ook de gele rozen op de schoorsteenmantel, de riethalmen naast de schouw en de bloeiende geraniums maken het de toeschouwer duidelijk dat het zomer is, het seizoen waarin de hertogelijke familie hun stadswoning in Brussel inruilde voor het buitengoed in Hingene.

Het is de combinatie van al deze verschillende elementen die de kamer een typisch laat-19de-eeuws, ietwat nonchalant en voor die tijd modieus uiterlijk geeft: de creatie van een knusse hoek met de aangeklede chaise-longue, de onmiddellijke nabijheid van kleine praktische meubelen als de étagère, en het rekje, de bloeiende planten en bloemen, de riethalmen die herinneren aan de geliefde exotische palmen uit die tijd, dit alles in een mengeling van historische stijlen en materialen. Ook vandaag kan op sommige adellijke buitenplaatsen nog diezelfde sfeer en pastiche van meubelen en snuisterijen worden aangetroffen. Het is typisch voor plaatsen waar opeenvolgende generaties meubelen en persoonlijke spullen hebben toegevoegd om hun eigen levenssfeer te creëren, telkens met respect voor de keuze van de vorige generaties. ■

Frieda Sorber & Wim Mertens
ModeMuseum Provincie Antwerpen

Antonine de Mun, *Portret van Sabine Franquet de Francqueville, hertogin d'Ursel (1877–1941)*, pastelkrijt op papier, 1900

Het perfecte huwelijk tussen fluit en piano

In *De Standaard* bezong men ‘de grondeloze eerlijkheid’ en de ‘intuïtieve bescheidenheid’ van fluitist **Toon Fret**. ‘Pianiste **Veronika Iltchenko** is al even delicaat en poëtisch’ zo klonk het op Klara. Intussen is het al meer dan een jaar geleden dat *Le temps retrouvé*, de eerste recital-cd van dit duo, uitkwam, maar nog altijd verschijnen her en der lovende kritieken. Ook de concertagenda van dit kamermuziekduo is goed gevuld. De cd is gewijd aan muziek uit de belle époque en dat is dan weer een repertoire dat extra goed gedijt in een knusse locatie zoals het kasteel d’Ursel.

Is er een verklaring waarom het muzikaal zo goed klikt tussen jullie?

Veronika: ‘Het moet te maken hebben met onze gemeenschappelijke feeling voor souplesse. We hebben beiden een heel intuïtieve manier van spelen. Natuurlijk weten we wel waarmee we bezig zijn, maar tijdens onze repetities hoeven we nauwelijks te praten. Als je te veel discussieert, verdwijnt de vonk al snel. Bij ons verloopt alles spontaan en organisch. Als één van ons stuurt, voel je meteen dat de andere daarin meegaat. Eigenlijk hebben we daar nooit echt bij stilgestaan.’

Toon: ‘Veronika is een gulle muzikante. Andere pianisten zouden in combinatie met een fluitsolo misschien meer als begeleider gaan spelen. Veronika laat haar instrument echter voluit klinken. We vormen dus een echt evenwichtig kamermuziekduo. Afzonderlijk hoeven we niet te schitteren, het is de totaalclank die telt.’

Waarom kozen jullie exclusief voor muziek uit de belle époque?

Toon: ‘Enkele jaren geleden was ik aanwezig op een concert van Veronika en viel ik meteen muzikaal in zwijm. Ik voelde onmiddellijk dat ik de ideale pianiste gevonden had om het repertoire uit mijn lievelingsperiode te spelen. Tijdens de belle époque – de periode rond de overgang van de negentiende naar de twintigste eeuw – was er in Frankrijk een nooit geziene explosie aan schitterend fluitrepertoire. Het was ook de tijd waarin de Boehmfluit ten volle haar intrede deed. Dat type dwarsfluit, dat vooral bekend is om haar revolutionair chromatisch klempensysteem, laat toe om heel heldere en pure lijnen te spelen. En dat is precies wat deze muziek nodig heeft.’

Veronika: ‘Ook de piano’s van dat moment klonken opvallend helder en kleurrijk. Dit is het repertoire bij uitstek

van de Parijse saloncultuur. Typisch voor deze muziek is dat heel veel gekleurde lijntjes boven en door elkaar lopen. Om dit repertoire te spelen moet je vooral luisteren naar elkaar en heel flexibel op elkaar inspelen.'

Wat is er dan zo bijzonder aan deze muziek?

Veronika: 'De topwerken van Claude Debussy en Gabriel Fauré kende ik natuurlijk al langer. De grootste ontdekking voor mij was zonder twijfel de *sonate opus 56* van Charles Koechlin. Het is me een raadsel waarom deze rijke muziek zo weinig uitgevoerd wordt. De pianopartij lijkt wel een orkestpartituur. Koechlin heeft het de pianisten zeker niet makkelijk gemaakt. Geen stukje van het klavier blijft onbenut. Er gebeuren heel veel dingen simultaan, vaak in de zachtste nuances.

Terwijl je je in de muziek van Fauré en van George Enescu die we spelen nog echt in een Parijs salon waant, richt Koechlin zich in zijn sonate al op de toekomst. Hij is een bijzonder fascinerend werk dat we absoluut op het programma wilden. Net als de muziek van Debussy, getuigt ook zijn oeuvre van een doorgedreven fascinatie en verwondering voor klank. Natuurlijk spelen we tijdens ons concert ook enkele hits, maar met Koechlin willen we de oren van onze luisteraars ook openen voor iets nieuws.'

Toon: 'De luisteraars worden ondergedompeld in het oude *Europe des bonnes manières*. Subtiliteit en finesse zijn hier essentieel. We zijn er als musici niet om indruk te maken, maar om te vertellen en te charmeren. Vergeet niet dat in die salons maar één procent van de bevolking zat. Het gaat dus om een hoogstaande dialoog tussen de uitvoerders en de luisteraars. Vandaar dat deze muziek om een gemoedelijke setting vraagt. Mensen associëren het einde van de negentiende eeuw vaak met een bombastische manier van spelen, maar hier hoor je dat dat absoluut onterecht is!'

De mensen moeten zeker niet naar dit concert komen om fluit te horen. Het draait hier wel degelijk om pure kamermuziek. Ik ben wel eens gefrustreerd omdat de fluit er zo'n ongenueanceerde reputatie op nahoudt. Fluitisten durven dan ook al

eens met een 'wedstrijdmentaliteit' door het leven te gaan: ze relativiseren niet waarmee ze bezig zijn en hun fluitspel klinkt daardoor hysterisch. Veronika en ikzelf gaan liever op zoek naar de mooie kleuren die we uit onze instrumenten kunnen halen. Zo bezit de fluit wel degelijk poëtische kracht en kan ze, mits de nodige subtiliteit en souplesse bij de uitvoerder, de menselijke stem heel dicht benaderen.'

Hoe zien jullie toekomstplannen als duo eruit?

Veronika: 'De woelige periode rondom de wisseling van negentiende naar twintigste eeuw fascineert ons mateloos. Vandaar dat we nu het plan opvatten om ook eens te kijken wat er toen in de Duitstalige landen gebeurde. Daar stoot je op heel andere muziek. Alweer hebben we het genoeg te kunnen putten uit een rijk aanbod aan bekende en onbekende, maar steeds erg goede en mooie muziek.'

Toon: 'In Frankrijk was er in die periode een echte renaissance aan de gang. Componisten grepen terug naar wat onder meer Jean-Philippe Rameau eeuwen eerder had gedaan. In Duitsland verliep de evolutie in de fluitmuzieksgeschiedenis op een meer continue manier. Daar kan je een ononderbroken lijn trekken sinds de zonen van Bach. Het repertoire waarin Veronika en ikzelf ons nu verdiepen, voelt heel anders en meer gezwollen aan dan het Franse. Er zitten onschuldige genrestukjes tussen, maar ook wild expressionistische zware kleppers.' ■

ELISE SIMOENS

**STEINWAYRECITAL
MET VERONIKA ILTCHENKO EN TOON FRET
LE TEMPS RETROUVÉ**

Zondag 29 september 2013 · 11 uur · 14 euro

Fluitist Toon Fret en pianiste Veronika Iltchenko spelen een originele, zinnenstrelende keuze uit het Franse repertoire voor fluit en piano. Ze schetsen een tijdsbeeld van Parijs tijdens de Belle Epoque, een boeiende periode die werd afgesloten door wo I. Wie een blik werpt op de kunst van de impressionisten, het vakmanschap van de grafici, edelsmeden en meubelmakers van de Art Nouveau en het swingende Parijs met zijn café-concerts, krijgt de indruk dat 'rien n'est impossible' als levensmotto gold.

Ook in de Franse muziekgeschiedenis werd een bijzonder hoofdstuk geschreven, met dikwijls de fluit als penvoerder. De selectie voor dit recital laat de rijkdom horen van deze gouden periode. Pianiste en fluitist zweven door virtueuze bravourestukjes en toveren brede muzikale landschappen tevoorschijn. Deze verleidelijke muziek van Debussy, Gaubert, Fauré en twee van zijn leerlingen, Enescu en Koechlin, evocert een onbezorgde tijd van harmonie en elegantie.

Info en reservatie
Kasteel d'Ursel

Eind oktober slaat Circus Ronaldo opnieuw zijn tenten op in het kasteeldomein. Op uitnodiging van CC Ter Dilft brengen ze hun nieuwste voorstelling *Amortale*.

Om hun 40-jarig bestaan te vieren, bracht Ronaldo opnieuw het marionettentheater uit de alom bejubelde voorstelling *Fili* op de planken. Het is theater met fragiele decors en een oude melancholieke theatermechaniek. Het marionetten-theater verdiende volgens Danny Ronaldo een tweede leven en daarom wordt er in de nieuwste voorstelling *Amortale* op voortgeborduurd. Sommige van de marionetten en decors krijgen zelfs een derde leven, want ze stonden al voor de Eerste Wereldoorlog op de planken.

De sfeer is magisch. Volwassenen zitten als kinderen op bankjes, helemaal in de ban van een kinderlijk spel. De spelers spelen klein, economisch, met de minste kracht of zonder grootse gebaren. *Amortale* is een voorstelling vol liefdes-

taferelen, een rariteitenkabinet, met de verliefde mens als rareiteit. Er wordt gelachen, maar er is ook levenspijn. De taferelen worden gespeeld langs donkere kantjes van woonwagens en doorheen gans de tent. Het geheel heeft iets van een oude dunverlichte kermis die geen blijheid uitstraalt, maar waar het ruikt naar zweterig geparfumeerd verlangen. Het begint al aan de vooroorlogse variëteit in de tent. Wat start als achtergrondmuziek rolt steeds genereuzer over de toog, tot het hooggeëerd publiek plaatsneemt voor het grote 'théâtre mécanique'. Voor de scenografie werd een beroep gedaan op Andreas Ketels. Zijn opleiding, creativiteit en passie voor oude theater-technieken creëren enorme speelmogelijkheden.

Amortale is een symbiose van tragedie en clownerie, opera en marionettenspel, slapstick en melancholie, van circus en eenvoud. Het kleine en het grote worden voortdurend door elkaar gehaald, de kleinste levenspijnen worden dramatisch uitvergroot tot een grote tragedie. Het grote levensdrama krimpt er tot lachwekkende herkenbaarheid.

Beleef de oerkracht van het oude, reizende forthheater!

CIRCUS RONALDO · AMORTALE

24, 25 en 26 oktober 2013

20:30 uur · 22 / 20 euro

Info en reservatie

Cultuurcentrum Ter Dilft
03 890 69 30

www.terdilft.be

AGENDA

Tentoonstelling *Incorporated* in De Notelaer

Nog tot 31 oktober 2013 · 14 tot 18 uur
(niet op vrijdag) · gratis

Incorporated is een dubbeltentoonstelling met sculpturale sieraden in edelmetaal van Daan De Decker en zwart-wit foto's van Ko Markovsky.

Info
De Notelaer
03 889 69 20
info@notelaer.be

Bornemfestival 2013 *Hommage aan Walter Boeykens*

Zondag 25 augustus 2013 · 20 uur · 16/14 euro

De 18de editie van het Bornemfestival staat helemaal in het teken van de onlangs overleden klarinettist Walter Boeykens. Tijdens de opening in het kasteel krijgt het Walter Boeykens Ensemble het gezelschap van Lies Colman (piano), Jan van den Broek (hobo), Alex Van Aeken (hoorn) en Luc Verdonck (fagot). Componist en collega-muzikant Jan Van Landeghem schreef een nieuw werk voor klarinet, altviool en piano als hommage aan de grootmeester.

Programma

Trio voor klarinet, viool en piano in G minor
van Khachaturian

Strijkkwartet in G klein op. 10 van Debussy

Tombeau voor Walter van Van Landeghem

Pianokwintet in Es K 452 van Mozart

Presentatie: Kurt Van Eeghem

Info en reservatie
CC Ter Dilft
03 890 69 30
www.terdilft.be

Dansen als een edelman

Zaterdagen 7 september, 5 oktober en 16 november · 10 tot 17 uur · 100 euro voor de hele reeks (inclusief lunches en dranken)

Op het programma staan deze keer geen achttiende-eeuwse contredansen, maar wel dansen uit het begin van de negentiende eeuw. Ook dames en heren zonder danservaring of -partner zijn van harte welkom!

Info en reservatie
Stichting Klassieke Dans · Johan Goessens
info@stichtingklassiekedans.be
0498 36 61 71

Open Monumentendag

Zondag 8 september 2013 · 10 tot 18 uur · gratis

Tijdens Open Monumentendag kunnen bezoekers het beste van het kasteeldomein ontdekken: de prachtige interieurs van de benedenverdieping en het monumentale kasteelpark. Daar loopt nog tot 15 september de tentoonstelling *After Nature / Na(ar) de Natuur*.

Info
www.openmonumenten.be

deFilharmonie chambreeert · strijkkwartet

Zondag 15 september 2013 · 11 uur · 14 euro

Vier jonge strijkers van deFilharmonie plaatsen de nostalgicus van de tsarenstaat tegenover de nar van het sovjetregime. Waar Borodin gul strooit met herfstige melodieën en gestileerd snorrende figuraties, laat Sjostakovitsj zijn strijkers de meest capricieuze stuiptrekkingen maken. Twee keer D groot, een miljoen verschillen.

Met Natalia Tessak (viool), Xu Han (viool), Marija Krumes (altviool) en Diego Liberati (cello).

Info en reservatie
Kasteel d'Ursel

Anneleen Lenaerts

Steinwayrecital met Veronika Iltchenko en Toon Fret *Le temps retrouvé*

Zondag 29 september 2013 · 11 uur · 14 euro

Lees meer op pagina 12 en 13.

Info en reservatie
Kasteel d'Ursel

Anneleen Lenaerts en Dionysis Grammenos

Zondag 6 oktober 2013 · 11 uur · 16 / 14 euro

De jonge Belgische harpiste Anneleen Lenaerts werd op amper 23-jarige leeftijd soloharpiste van de Wiener Philharmoniker; een ongelooflijke prestatie. Nu speelt ze in duo met de klarinettist Dionysis Grammenos. Ook hij heeft op 22-jarige leeftijd al een uitzonderlijk palmares. Ze brengen werk van o.a. Schumann, Schubert, Smetana en Bizet.

Info en reservatie
CC Ter Dilft
03 890 69 30
www.terdilft.be

Circus Ronaldo · *Amortale*

Donderdag 24, vrijdag 25 en
zaterdag 26 oktober 2013 · 20.30 uur
22/20 euro

Lees meer op pagina 14.

Info en reservatie
CC Ter Dilft
03 890 69 30
www.terdilft.be

BEELDBANK

De beeldbank van kasteel d'Ursel bestaat uit een grote verzameling oud en nieuw beeldmateriaal. Op deze pagina publiceren we telkens een unieke afbeelding uit dit archief. Aan de hand hiervan ontdek je verrassende details over de geschiedenis van het kasteel en zijn bewoners.

Heimwee naar Hingene

‘Mijn lieve moeder, deze morgen kreeg ik het pakje met olieverf voor mijn muren. (...) Ik heb de twee deurstukken, die de oevers van de Schelde en het stadhuis van Brussel voorstellen, weggenomen om ze op het hout zelf te schilderen. Dat is mooier, maar blijvender en misschien vindt de volgende generatie ze even lelijk als ik de stokrozen die zijn geschilderd in de kamer waarin u hier verblijft. Gelukkig volstaat een beetje Ripolin om ze weg te doen als men er ooit genoeg van heeft! Ik heb mijn bed verplaatst om in de lengte en breedte van mijn alkoof te schilderen en ik vind het jammer dat ik niet ziek ben om ervan te kunnen genieten.’

Dat schreef Henriëtte – bijgenaamd Riri – d’Ursel in 1919 naar haar moeder Antonine de Mun. Na haar

huwelijk met de Franse graaf Henri de Boissieu in 1904, was Riri verhuisd naar het kasteel van Varambon, in de buurt van Lyon. Hoewel ze regelmatig naar België reisde, bleef ze heimwee hebben naar haar geboorteland. Daarom schilderde ze boven de deuren van haar kamer een Scheldezicht bij Hingene en de skyline van Brussel, waar de stadsresidentie van de familie d’Ursel zich bevond. Zoals het een echte penseelprinses betaamde, versierde ze ook de alkoofruimte met guirlandes van bloemen en planten, linten en engeltjes rondom een beeld van Maria. Op de rondboog naar haar antichambre schilderde ze gelijkaardige motieven. Meer dan honderd jaar later heeft de familie de Boissieu nog steeds niet naar de Ripolin gegrepen ...